

Groo
boek

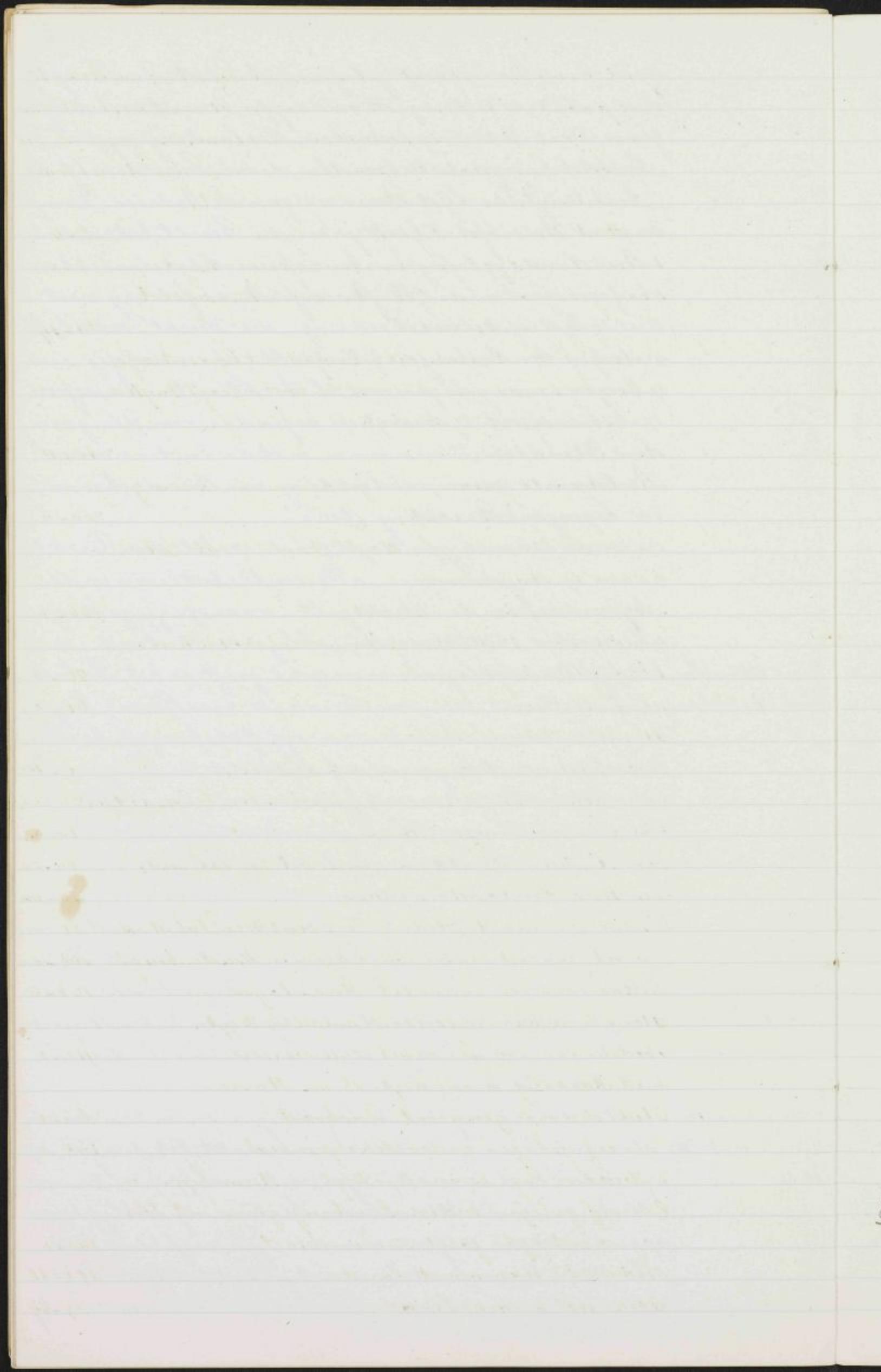
Groo
boek

v. H.
Rijn
bl. 5

den Nieuwen Eemdijk, onder den Polder, "De Slage", d. d. 5 Maart 1393, wordt onder de reaantwoordelijken genoemd: „Het Convent van Marienhove met S. Aechten", in dan tweemalen: „die Bircht met S. Aechten." Daar de Broeders van S. Andries-kamp eerst in 1420 het Klooster in de Bircht betrokken, en eerst in 1395 begonnen werden met het inrichten van een Fraterhuis te Amersfoort, is het mij niet duidelijk of de uitdrukking „die Bircht", ook al „Marienhof" te Amersfoort bedoelt, of een eenvoudig een plaatsnaam is, die met S. Aechten, te Amersfoort, verbonden wordt, omdat de eigenaar van die grond, Hendrik Kamerman, met de Lusters van S. Aechten, ook eenentwintig van Windesheim, in eenige betrekking stond.

in de tweede plaats: Of het recht der Birchte, naars op vrijdom van „alle contributien, ende „bysonder van den stuwergelt", waarop zij zich op 7 December 1541 beriepen, wel zoo vast stond, mag Groot Utr. Hoc. betruijfeld worden, als men acht geeft op het Besluit, boek. I., bl. 260, d. d. 20 Maart 1512, van Frederik van Baden, Bischof van Utrecht, de Prelaten der vijf Godshuizen, de Rid, derschap van het gansche Nedersticht, de Burgemeester van Utrecht, dat er dit jaar, en verder nog twee jaren, een „gemeen huysgelt" zal gehouden worden in het Nedersticht van Utrecht, en dat ook de Kloosters in en buiten Utrecht hieraan mede betalen zullen, maar onder genoemd wordt: „Item die van soest 2 jaars „achten halven Rijnsgenden current." En ook als men Groot Utr. Hoc. let op de Ordonnanties, die op 7 Augustus 1532 van boek I., bl. 265, des Graaf van Stoegstraten uitging op het „Stuyversgeld" en „nieuw Stuyvergeld", dat door vele dorpen niet betaald werd.

4. Haagsewcr. Met betrekking tot de bezittingen en inkomsten van Rijn, a.v., Bl. II, Marienhof, is onze wetenschap beperkt tot de Lijst, die wij vinden bij H. F. van Heusden en H. van Rijn, in hunne „Historie van't Utrechtsche Bisdom". Dij is blykbaar opgemaakt na 1547, en voor 1610; ja, misschien reeds voor 1570, ten minste in een tijd dat het Convent zelf nog 5 morgen bouwlands, 8 dammaten weiland, in de nabij-

heid van Amersfoort gelegen, gebruikte; en daarbij
van pachters ontrug, 10 mnd rogge, 11 mnd weet, 16 mnd
haver, 3 vat boter, 19 hamelen, en 1 lam. Lij zeggen,, dit
convent had groote inkomsten, derwelke in de volgende
"Nederduytsche lijst staan wytgedrukt":

De stad Amersfoort geeft jaarilyks	5.-0
1 Stuk lands gelegen in Amersfoorder Enghe,	2.-0
1 Erf gelegen in de Gerechte van Amersfoort, geheten Stilhorst,	61.-19
4 Morgen lands, ibid.; dit gebruikt het Convent selfs.	
1 Morgen lands gelegen aan de oude gragt buitens Amersfoort, gebruiken het self.	
Aen losrenten,	10.-15
Des Convents principale goederen en erven ge- legen in Bericht,	200.-0
En 30 Mudden Rogge, Weyt, Haver, 2 vat Boter en 12 Hamelen.	
Nog een erf in de Bericht,	100.-0
1 Hudder Weyt, 1 vat Boter, 3 Hamelen en 1 Lam.	
1 Erf aldaer gelegen,	50.-0
1 Erf aldaer,	60.-0
Item 2 Hamelen.	
Het derde deel van een erf aldaer,	9.-10
Een meulen huysken en eenige perceelen lands aldaer,	60.-00
Een Campje lands aldaer,	10.-00
Een stuk lands aldaer genaemt Dijelsland,	14.-00
Een stuk boulands aldaer,	15.-00
Een ackermans Hofstede, gelegen int' Heen, tot Hees,	31.-0
Een erf genaemt Ronselaer, gelegen in Houdenburg,	106.-0
Aldaer een erf genaemt Glas-tuyn,	150.-0
Item 4 mudden Roggen en 4 mudden Weyt.	
Ibidem een erf genaemt Lauwerice,	112.-0
4 Mudden Rog, 4 mnd Weyt, 16 m. Haver.	
Ibid. een erf genaemt Daskorst,	64.-0
Een erf gelegen onder Scherpenseel,	140.-0
2 Hudder Rog, 2 mudden Weyt, 2 Hamelen.	
Een erf gelegen onder Lembrug genaemt blee- menbergh, groot 32 Dammaet,	100.-0
Aldaer 33 dammaet lands,	101.-10
Ibid. ook 4 smael land,	59.-10

Elmburg.

v. f.

a. m.

6 en drie vierde in de Haer,	30 - 0
1 Dammaet in de Buugemaet,	24 - 0
8 Dammaten in Lemland: die gebruikt het Convent selfs.	
5 Dammaten in de Slaegh,	50 - 0
9 Dammaten in Seldert,	40 - 0
8 Dammaten ibid.	50 - 16

1750-19

De aangehaalde schrijvers hebben dus inderdaad, voor dien tijd niet te veel gezegd; boren alles wat zij in naturia genoten, mocht een inkomen van 1750 gulden en 19 stuiver toen belangrijk heeten. Ik heb de Lijst nauwkeurig afgeschreven, maar doe op merken dat de optelling niet uitkomt; ook door vergelijking van de Lijsten in de 7^e en de 8^e uitgave, heb ik de fout niet kunnen ontdekken.

Met de woorden: „Nu is het een overgroot Wees-, huys," besluiten van Heusjen en van Rijn hun bericht aangaande het Convent Marienhof, maar in de Burcht tenaars uitstieren. En zoo is het; in 1611 is het v. Bemmel, gebouw Burger-Weeshuis gevorderd. In Amersfoort a.m., bl. 342. was in 1552 een Weeshuis opgericht, gevestigd aan den Singel, op den hoek van het S. Neckten-straatje, in de straeding genaamd „Het Bagijnhof", doch dit gebouw was langzamerhand te klein geworden, waaron aan de Vaders en Regenten van dat Huis in antwoord op hun schrijven van 1610, bij Besluit van het Stedelijk Bestuur van 8 Mei 1611, medegevoerd, dat het verzoek, om hun Gesticht naar Marienhof over te brengen, was goedgekeurd, en dat zij voortaan, „uyt den inkomen van denselven Convente vierhondt ponden van veertig grooten vlaams't pond jaarlijks, ende nog gelijke vierhondt ponden jaarlijks uyt den inkomen van den Convente te van S. Jan, al tot soulagemente van den voor noemde Arme Weeshuyse", zouden ontvangen. En heden ten dage is het nog Burger-Weeshuis. Alleen heeft de Stad, vroeger en later, belangrijke gedeelten van den grond, langs den Luidsingel, of zelve met huizen bebouwd, die zij verhuurt, of als bouwgrond aan anderen verkocht, wat natuurlijk zeer tot voordeel

2. Jy
bl. 1

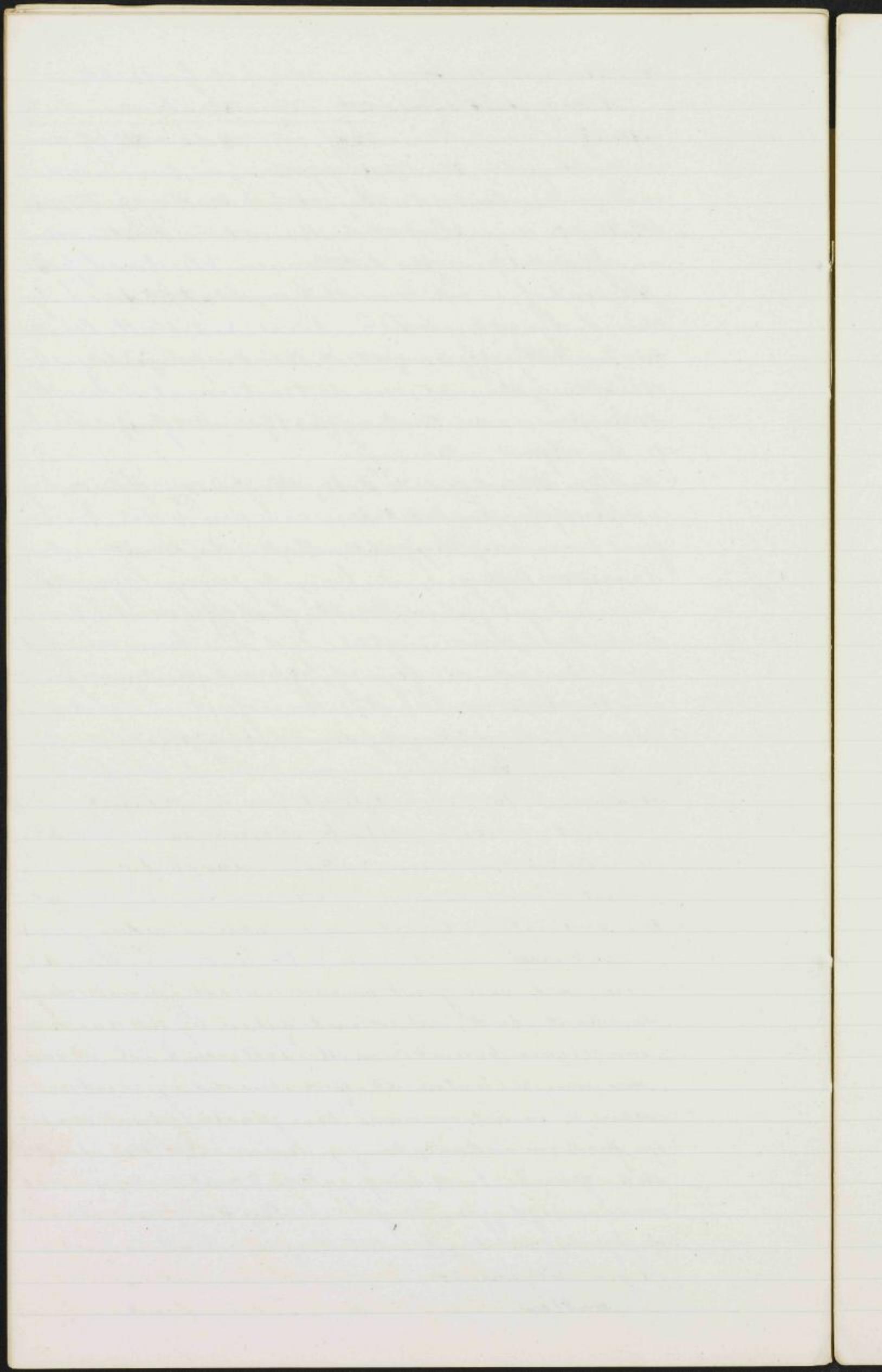
strekte van de fondsen van het Gesticht.

9. Bemmel, a.m., Het opzicht over, en de administratie van de bezittingen van Marienhof, werd reeds in 1598 aan eenen Superintendent opgedragen, ten einde daar, van aan de Conventualen, tot hun onderhoud, uitkeering te doen. Later werden er twee Rentmeesters aangesteld, een voor de Mannen-kloosters S. Jans en Marienhof, en een voor de Trouwen-kloosters S. Agatha, S. Agnete, en S. Barbara. Nadat alle Conventualen uitgestorven waren, is het inkomen dezer Gestichten gebruikt, voor de tractementen der Predikanten, en der Onderwijzers bij de Latynsche-Scholen, te Amersfoort.

Alzoò stonden dan de bezittingen van Marienhof, sedert 1598, onder het beheer van, door de stad Amersfoort benoemde, Superintenden ten en Rentmeesters, daaronder begrepen, "des Convents principale goederen en eerst, gelegen in Bercht," zooals ze worden aangeduid in de "Nederduytsche lijst," hierboven vermeld. Dij zullen, van dien tijd af, wel verhuurd en verpacht zijn ten bate van de stad Amersfoort, en daartoe zal waarschijnlijk de kaart gedienst hebben, die afkomstig is van een familie, die van 1 Maart 1615 tot 23 September 1675 in het bezit was van de buitenplaats "Stofslot," en drie groote boerderijen, in de Birkt, waaronder het zoogenaamde "Lange Huijs," wel een het eigenlijke klooster Marienhof. Dij draagt ten opschrift: "Caerte van eenige Landen gelegen in de Birck competenterende 't Convent van Marien," hore, ende sijn groot berondens als in ijden stück ge teijckent staet, ende hier besijden bij de naemen van elcken bruycker mette letteren A. B. C. in summa, ma aengewesen wordt. Gemeten ende gecerteert door J. van Diepenem." Een jaartal staat er niet op, doch in aanmerking genomen het letterschrift en de geheele tekening, zal de kaart wel voor 1600 vereerdigd zijn. De geheele bezetting wordt daar opgegeven groot te zijn: 106 Morgen. 3 Hont. 53 Roeden Stegen, wegen, en

wallen

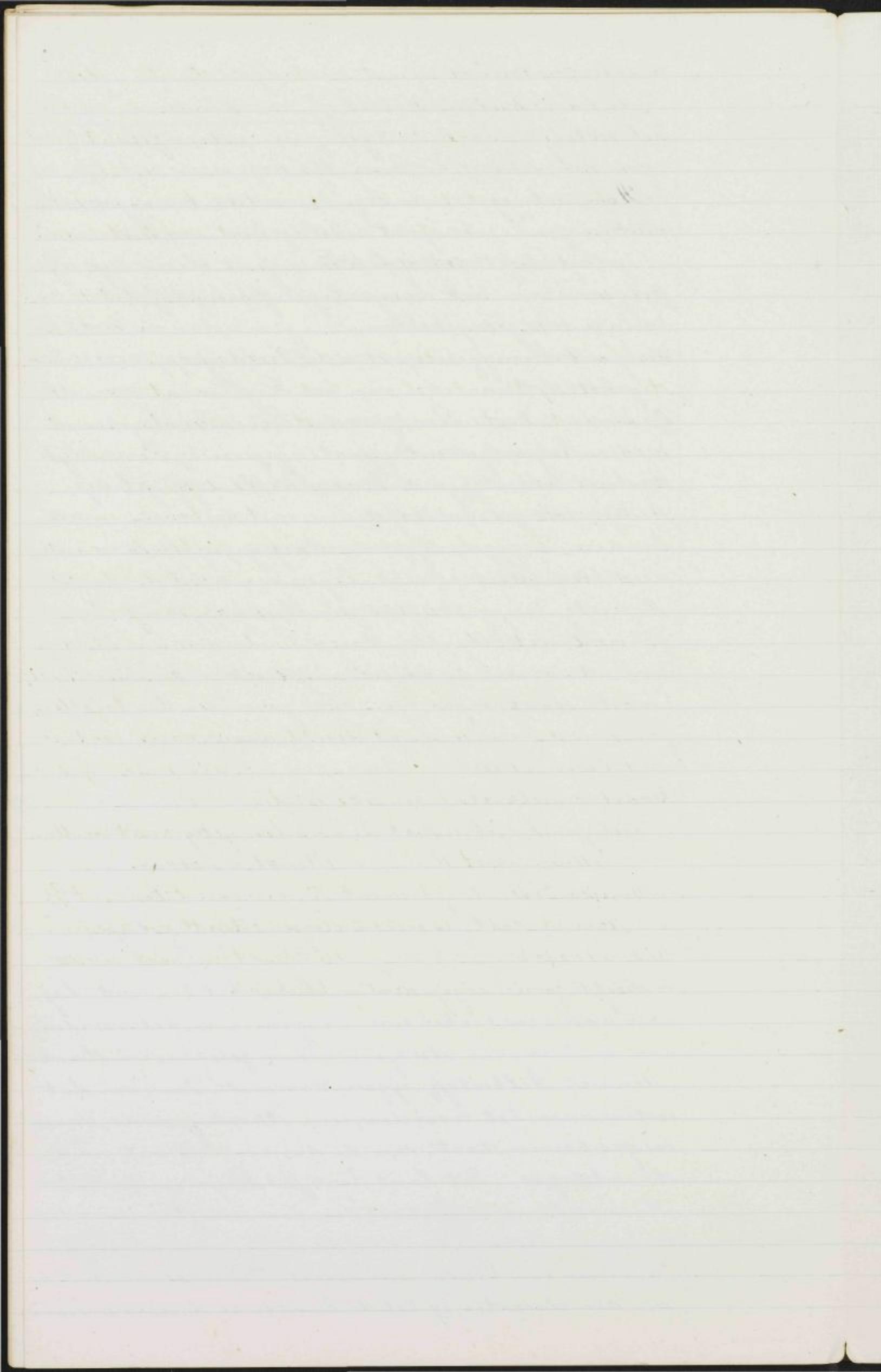
5 . . 5 " 0 "

Het Heetreelt (de heide)

met het munnekenbosch. 158	"	0	"	0	"
maakt	349	"	8	"	53
verdeeld onder 12. Bruyckers.					
Aan den voet van deze kaart staat aangegeven:					
Mathois..... bruikt die Landen in desen					
geteijkent mette letter					A
Jutgen..... int lange huijs gebruikt de					
Landen geteijkent					B
Wulfer Willemesz. bruikt de Landen geteijkent					C
mette letter					
De kinderen van Rentruester Breecker bruiken					
den Acker mette hogge					D
Henrick Aelbertsz. ende Wouter Willemesz. gebruiken					
dat geteijkent is					E
..... gebruikt de Maet geteijkent					
mette letter					F
..... gebruikt die Maet geteijkent					
mette letter					G
De Rentmeester de Goyen bruikt dat Maetgen					
geteijkent met					H
Jacob Jansz. gebruikt de Landen geteijkent					
mette letter					I
Henrick Aelbertsz. bruikt K, daer vant Convent					
1/3 compt: (het is voor het 1/3 groot 2 H. 2 H. 1/4 K.)					K
De redene van..... gebruikt dat ge-					
teijkent is					L
Het Heetreelt int geheel met het Bosch geteije-					
kent met					M

Tusschen de eigendommen van het Convent lag,
aan anderew toe behorende, geheel in het noorden,
aan de Lem, een stukje waarin geschreven staat:
"Henrick Aelbertsz. eygen dammit." Dan, van het
oosten naar het noorden, eene strook gronds, waar
in geschreven staat, van de duinentot mit nu de
straatweg is: "Dit lant hout Jh. Reijnier van Olden
Barnereelt in Erfpacht; en van den straatweg tot
de Lem: "Hier gelanden de Erfgenamen van Jh.
Reijnier van Olden Barnereelt." En verder, oostelijker
van den Lorantereg tot de Lem, tree strooken weiland,

van welke in het meest westelijke staat: „Hier gelanden Wulfer Willensz. voor kinderen,” en in het oostelyk daaronder gelegen: „Hier gelant Geert gen van Rhijn.” En eindelijk nog, meer oostelyk, van den straatweg tot de Lem, een stuk bouw- en weiland, waarin gescreuen staat: „Hier gelant van Westrenen.”

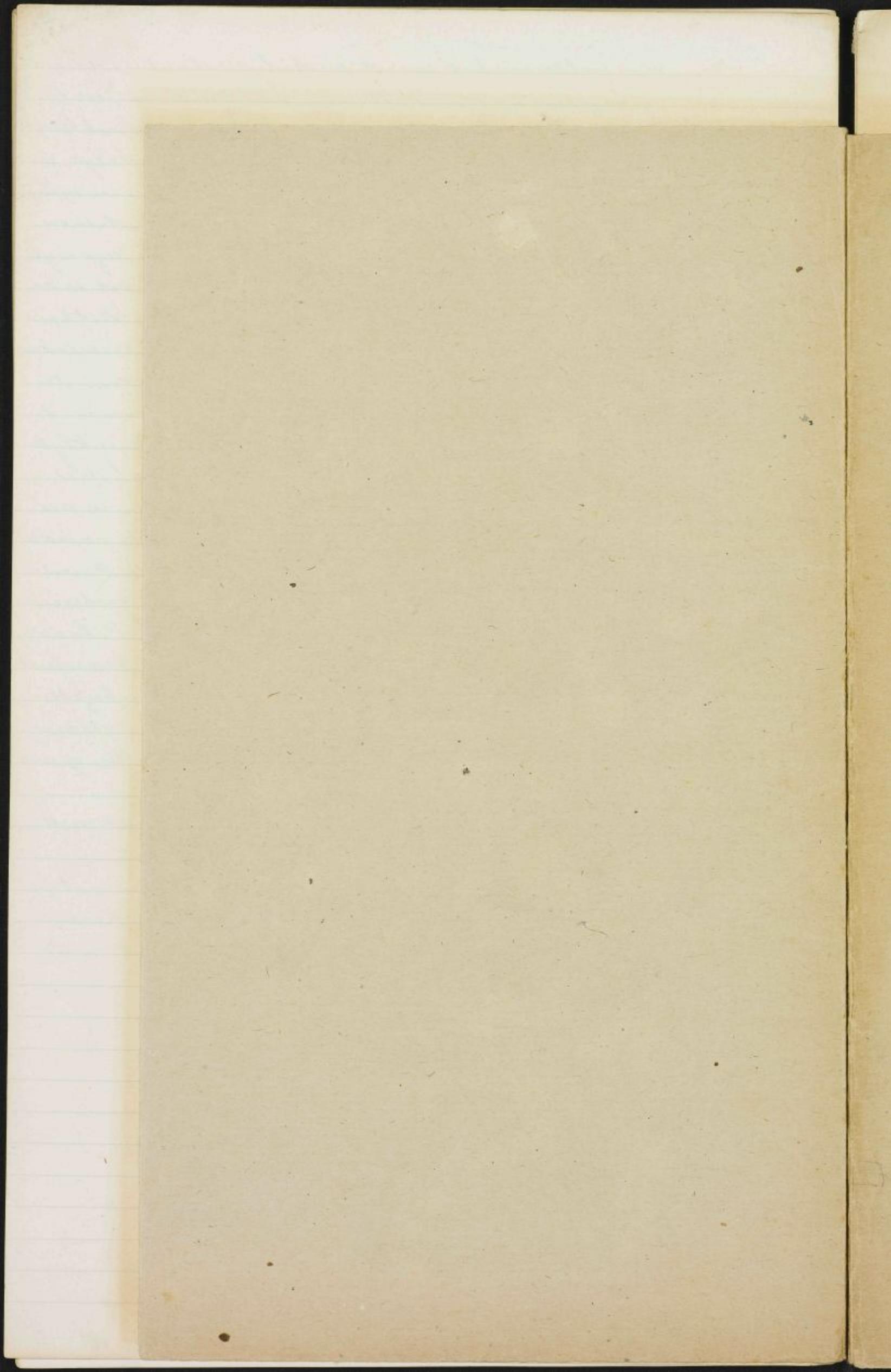
In het bezit der stad Amersfoort bleven deze eigendommen van het voormalige Marienhof, tot 10 Februari 1810. Toen hebben Burgemeester en Wethouders, met concurrentie van de Proedschap, overeenkomstig het 29^e artikel van het Reglement voor de Gemeentebesturen, gearresteerd 20 wintermaand 1805, en ingerolge autorisatie gegeren bij Koninklijk Besluit, in Parijs, 8 Louwmaand 1810, al die huizen, hoven, en Hofsteden, met de bouw- en weilandern, heggen, stegen, en wegen, publick aarder meest biedende verkocht. Eigenaar werd de Heer Mauritz Dreyer, buiten gemeenschap van goederen gehuurd met Elberta Maria Barbara van Lilaar, wonende op het Landgoed „De Hooiberg” bij Amersfoort, voor de som van f38,650.- Twee perceelen der bezittingen van de voormalige Birktenaars, waren echter niet in dien verkoop begrepen, nl. die welke op de kaart omschreven zijn als volgt:

„Jacob Jansz. gebruikt de Landen geteijckent mette letters I, groot 16 Morgen, 1 Hondt, 8 Roeden.

„Henrick Albertsz. bruikt K, daervan’t Convent $\frac{1}{3}$

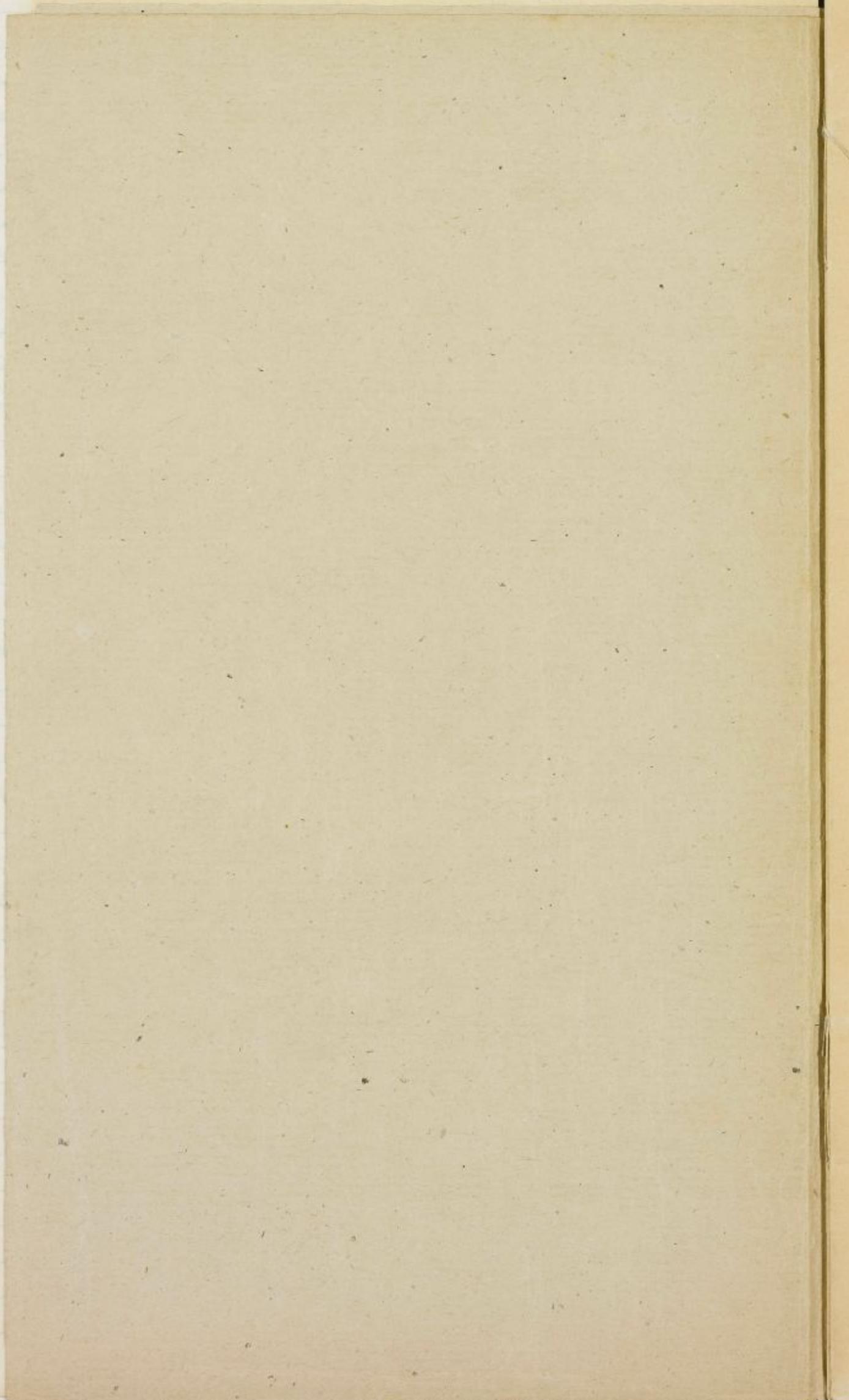
„compt; dat $\frac{1}{3}$ is groot 2 Morgen, 2 Hondt, 8 Roeden.”

Uit welke oorzaak deze stukken toen niet mede verkocht zijn, is mij niet gebleken.

Sint Aeckten gild.

Sint Annagild.

Sint Aechtengeld.

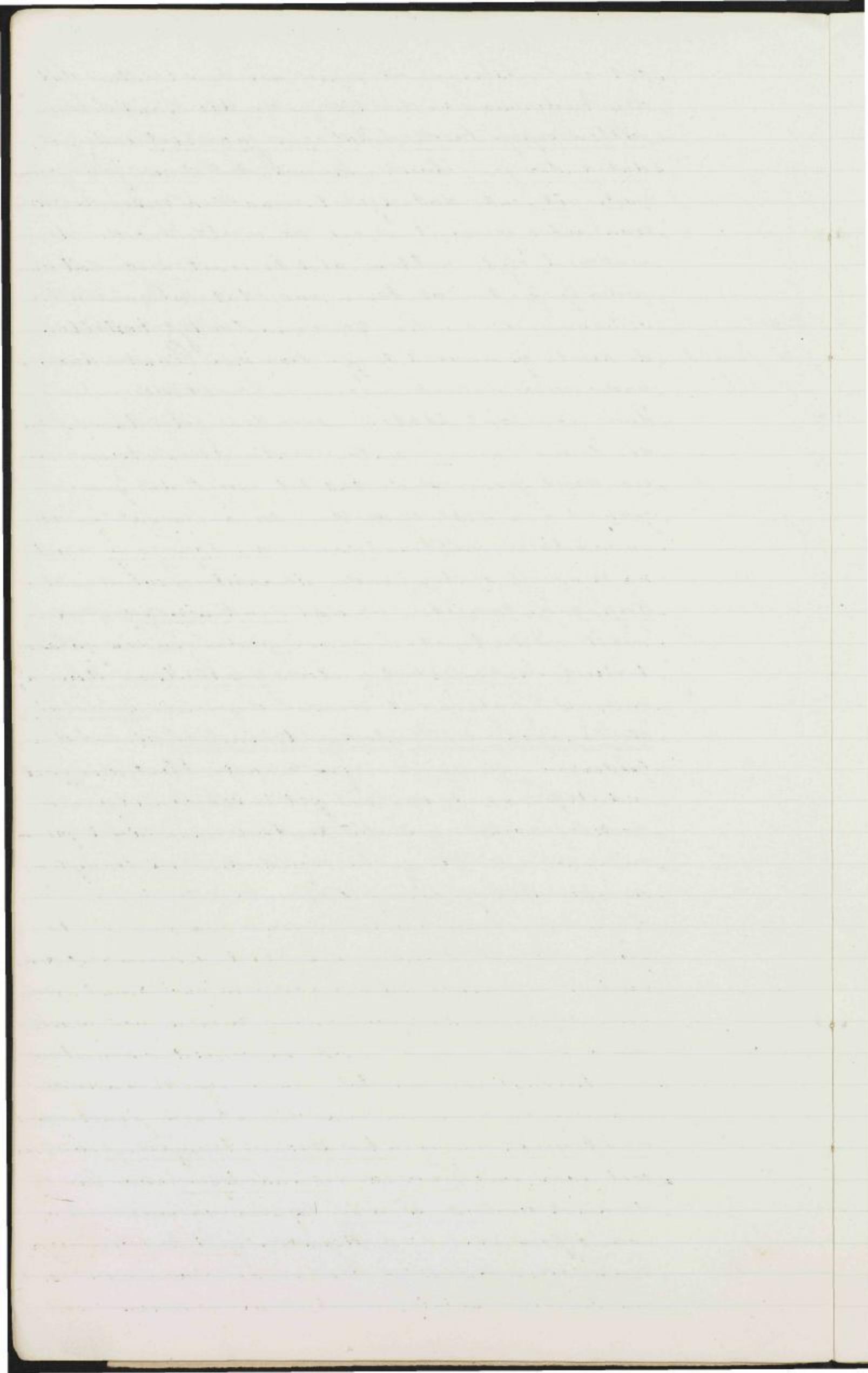
Sint Annageld.

M
ju
33

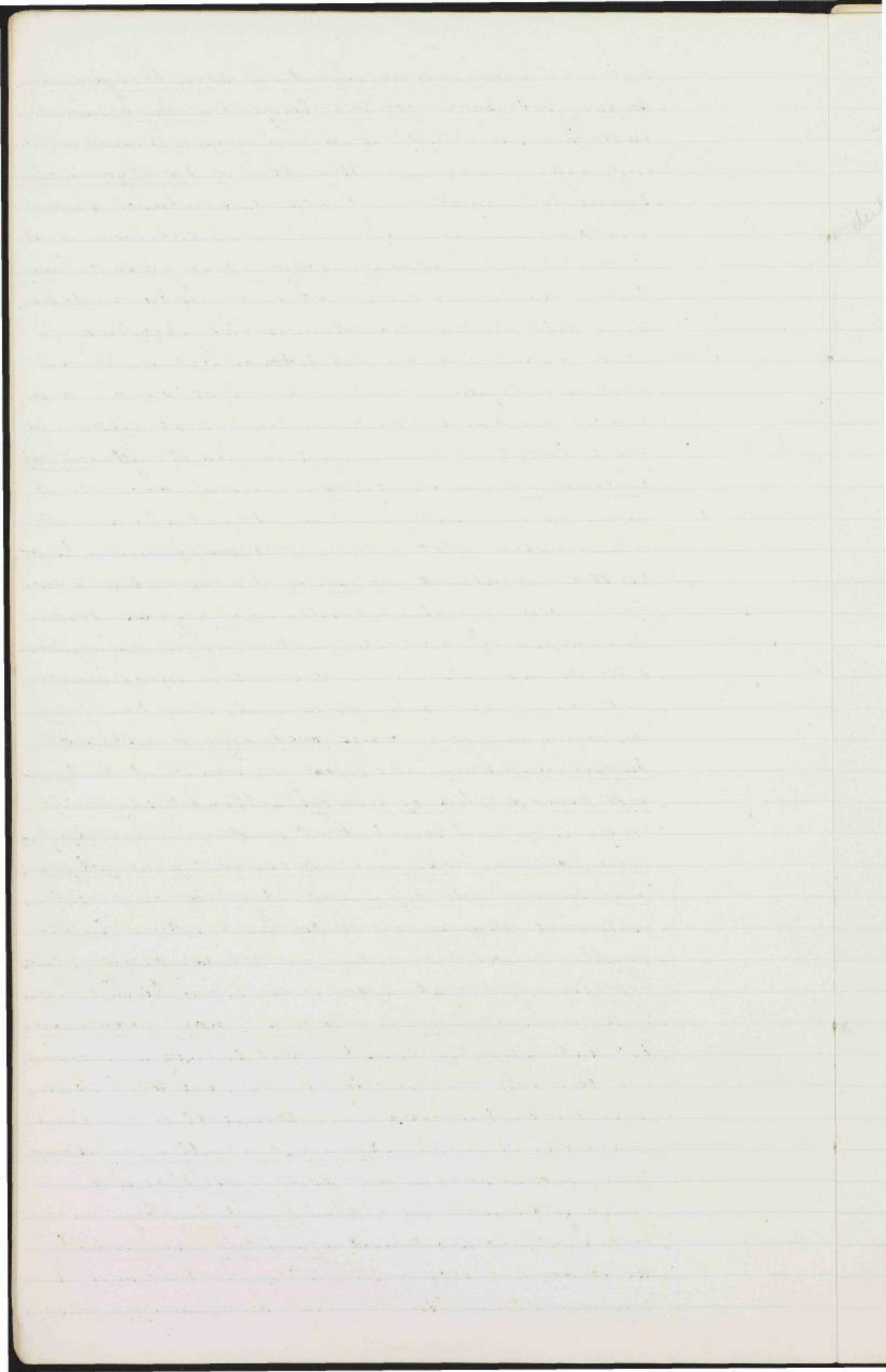
De bronnen, waaruit onze kennis van de Schut-
of Schuttersgilden te Soest moet geput worden, zijn:
¶, wat de Leydsche Stoogleeraar Antonius Matthaeus
dienaangaande mededeelt, in zijn boek: „De iure gladii
tractatus, et de toparchis qui exercent id in dioce-
si Ultrajectina”; voor rekening van den schrijver uit,
gegeven bij Johannes Kellenaer, te Leyden, in 1689.

Matthaeus, De „De Soesters waren kundige en werkzaam landbou-
jure gladii; bl. vers: zeer errarene boogschutters, van welke een vaste
332 - 336. „vereeniging bestaat, door bepaalde wetten verbonnen,
„welke ik hier niet zonder bedoeling volgen loat, voek
„om te lezen zijn zij niet onvermaekelyk), omdat wel,
„licht ook daaruut de toenmalige staet van zaken
„gekend kan worden. Het charter is van het jaer 1560,
„en luidt als volgt:

, Dy Jacob Henricksen als Ouderman van oots,
„Gysbert Rutgersen, ende Herman Rutgersen als
„oude Raatsheeren, Isaac Aertsen als nieuwe Oude-
„man, Gerbert Aertsen, ende Gysbert Hendricksen
„nieuwe Raatsheeren, ende den gemeen gildebroe-
„deren van Sint Nechtan gilde in Soest, dat welcke
„gilde ons gefundert, gegunt, gegeven ende ge-
„maackt is van den Eerwaardigen Heeren Heer van
„Gaasbeek, dat wy lieflickew, eendrachtelicken,
„ende runderlickew solden onderholden dese ordon-
„nantien hier achtervolgende, Ende overmits onsen
„olden brief ende fundatie van den gilde is verdonc-
„kert, getraelleert ende uythandich gemaakt door
„oorlogen en dueren tijden, Soe hebben wy Ouderman,
„now ende Raatsheeren voornoemt, den gemeen gilde,
„broederen de olden ordonnantie ende usantie overgeset
„in deser nieuren brieff, ende overmits de veult
„ende die menschen alle daghen cloecker ende sub-
„tylder worden in qualaty, ende qualiteyt, dat
„men se nauwelyk conde reguleren met de olden or-
„donnantie, Soe hebben wy Oudermannen en Raats-
„heeren voornoemt, en den gemeen gildebroederen ge-
„meenderhant, wat meerder scherper ordonnantien
„op nieuw hereby geaccoordeert ende geordineert, ende

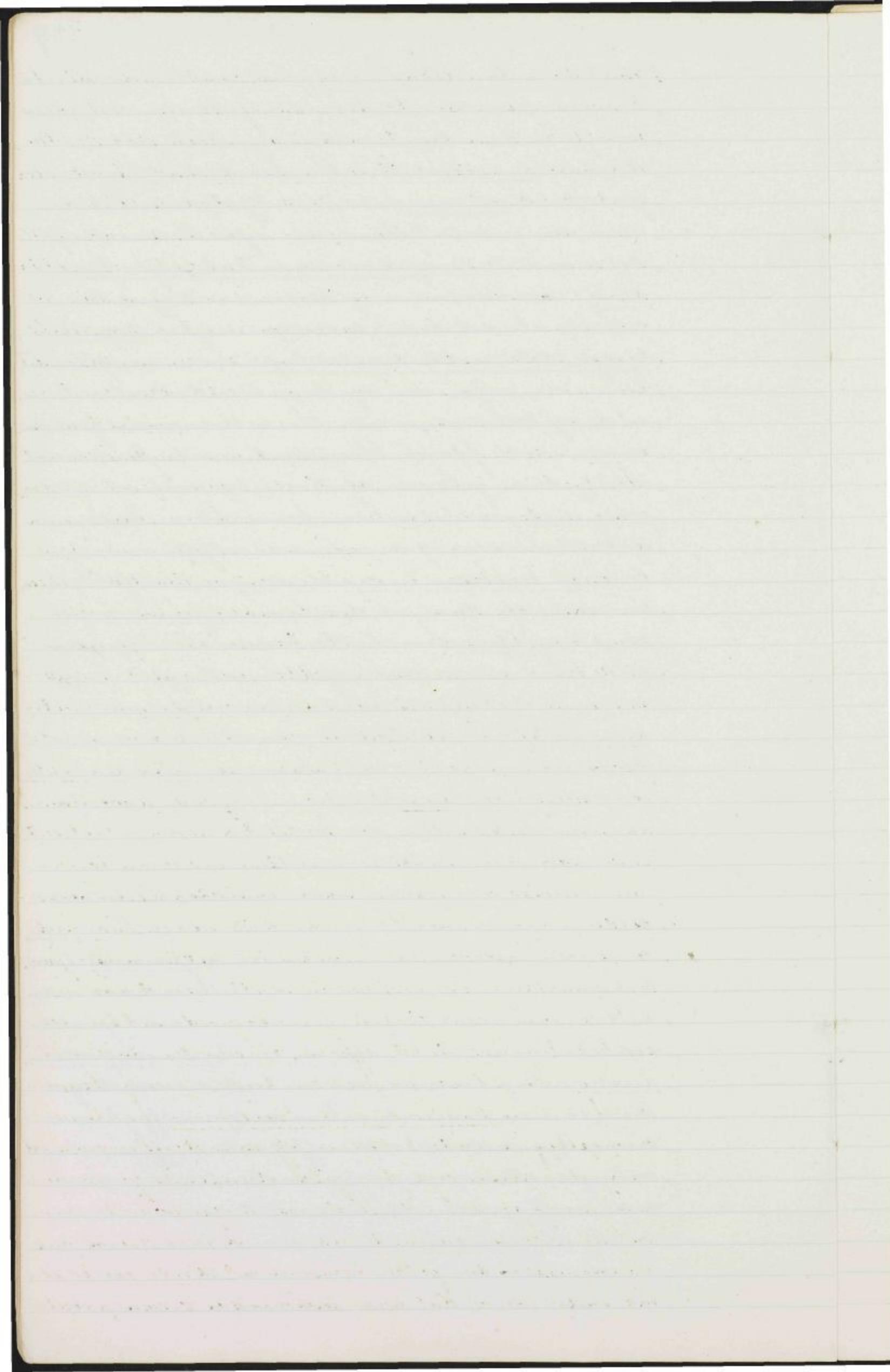
„dat om misbruyck ut supra, Is den eerstes dat
 „den ouderman in der tijt, ende die Raatsheren
 „sullen copen laecken, dat eenen jaerroot ende mit,
 „dat ander jaer blauw ende mit, dat derde jaer groen
 „ende mit, ende datselfde te maacken onder dervdeyls
 „naa ouder geroonten, om elcke gilde broeder daan
 „een korel off te hebben, alst behoort ende dat naa
 „ouder geroonten als boren, ende dat sullen den Ou-
 „derman mit den Raatsher in der tijt bestellen
 „de korels gemaackt te zijn voor den Pynsterdach,
 „ende soe wie daar daaren en haalt, die en sal
 „daar geen korel hebben, ende elcke gildebroeder sal
 „den Ouderman een halres Brabantsche stuyver voor
 „een korel geren, ender dat tot profyt des gemeen
 „gilde voornemt, ende dan daar na op Pynster
 „maandach mit malkander den Papegaay schieten,
 „na ouder geroonten, ende niemant en sal naa den
 „Papegaay schieten, eer dat den Coninck geschoten
 „heeft, op verbeurt van enen goeden gouden gulden
 „t stuck van achtentryntich Brabantsche stuyver,
 „of ander payement weerdien daar voor, Ende als
 „die Papegaay ofis, ender dan Coninck is, die sal den
 „Ouderman kiesen van syn naaste bloet, die goet
 „ender bequaam is om dat gilt te connen regieren,
 „ender of saiche waer, dat den Ouderman niet bequaam
 „en waer, ende die gemeen gilde daare op smayden,
 „so mach dat gemeen gilt of dijnmeeste stemmen den
 „selfden of settew, ende kiesen enen anderew, die be-
 „quaam is om t voornoemde gilt te connen regieren,
 „Ende den Coninck sal des anderen jaers Raadt wesen,
 „ender die tree oude Raatsheren zullen met malkan-
 „deren spelens, sooye den Raatsheren kiest, maer selver
 „geen blyren, Ende naa dit gedoen synde, ender den
 „Papegaay off synde, soo sulles die gemeen gildebroeders
 „den Coninck eerlycker ter kercken brengew, gaande paer
 „mit paer, mit haaw busjen ende bogen, ende das in
 „de kerck comende so sullen sy oock eerlycker gaan
 „ender offeren nae ouder Usantien op t verbeuren een
 „tenne biers naenthalif Brabantsche stuyver, ender moets
 „na de misse uyt is, soe sullen die gemeene gilde,

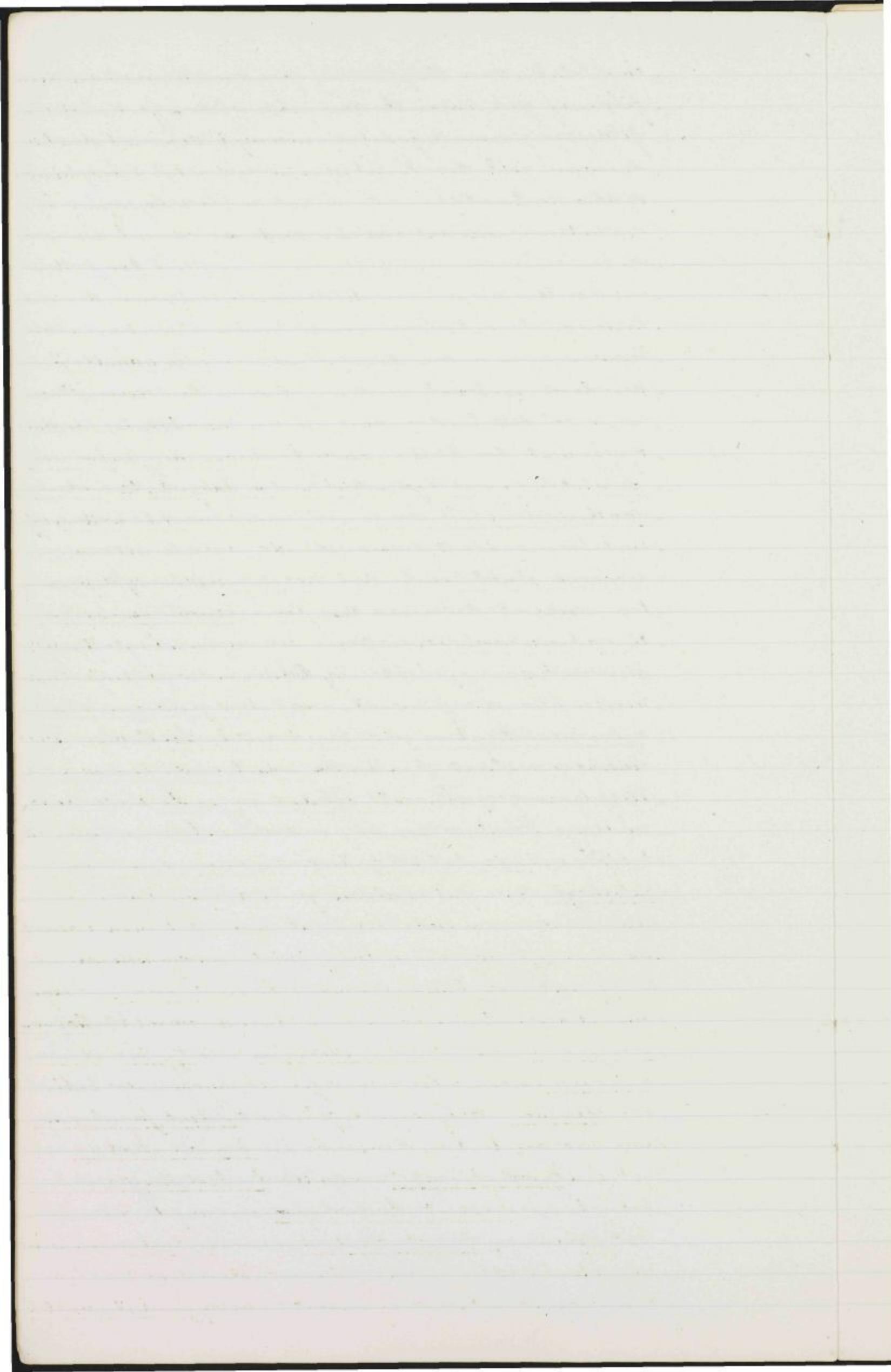
broeders den Coninck eerlycken ter kerken brengen, gaan,
 de paar mit paar, mit haer busfen ende bogen, ende dan
 in de kerck comen de so sullen sy oock eerlycken gaan
 ende offeren nae ouder Usantien op't verbeuren een
 tonne biers van traef Brabantsche sturen, Ende
 roots na de misse uyt is, see sellen die gemeene gil,
 debroederen den Coninck eerlickes brengen in de her-
 berghes, daar men teeren sal, ende aldaar in de her-
 berghes mit malcander ootmoedelicken, eerlickes,
 eten en daincken, als dat betamelick is. So wie
 aldaar onbeguamelicken oft rebelliken den ande-
 ren in quaatheyt mit eners rygst staet, off die een
 messe treckt als voorvoort in quaatheyt, die sal
 verbeuren een tonne biers als boren, Maer see wie
 den anderen mit een messe steeckt, of anderen
 estrementen, niet uytgesondert, malcanderen bloet
 reyst in quaatheyt, ut supra, die sal verbeuren enen
 goeden goudens gulden 't stuck ende prys als boren,
 ende aldaar in de herberghes teeren dre daghenlanck
 after den anderen na older usantien ende gewoonten,
 Ende dan opterheylich sacraments dach daar nae,
 soo sullen die gemeene schuts oock offeren mit haer
 busfen ende bogen, als boren genomineert staet, ende
 mit haer korelen op't hoofd hebbende gelycken hier
 vorder in gespecificeert staet, ende gaan mit die pro-
 cesfy van voor dat heyligh sacrament paar mit paar,
 mit busfen, ende bogen, ende bouteren naa gewoonten,
 ende roots daar na op Sinte Aechten dach in den
 wynter, see sel men ook gaen voor die procesfy gelijken
 als boren op't verbeuren een tonne biers voorzij,
 ende een ygelijk sal syn korels ophouden ende bewaren
 tot sinte Aechten dach toe, niet te mogen vercopen,
 versetten ofte versellen, dan bewaren tot sinte Aechten
 dach toe op't verbeuren een tonne biers, see voorn
 genomineert staet, Noch mit usantien, ordonnans
 tien, en voorwaarden na older gewoonten, dat een
 ygelijk gylbroeder sal hebben een stalen boge mit syn
 toebehoort, als dat behoert, of een bus mit sijn toebe,
 hoort als dat betamelicken is, ende 't selfde op't ver-
 beuren een tonne biers ten prysse als boren, Noch mit con-

tracten ende voorwaarden, dat den Ouderman of de
 Raatsheren niemand in den gilde aan ensullen
 nemen minder dan om tree gouden guldens, t
 stuck acht en twintich Brabantsche stuyvers
 gerecoent ut supra, behoudelijcken den oustew
 soon, die mach komen nae syns Vaders doot, als
 hy mondich is, eyschen ende halen sijs Vaders
 korel, ende wesen een gildebroeder in zjns Vaders
 plaats als dat behoort sonder enigher exceptie of
 enige restituati van penningen daer van gerende,
 Ende die selfde die sy Supplianten aanslemen
 in den gilde voornoemt, die sullen wesen goet van
 naam ende jaam, Buerkinderen in Soest woon,
 achtig ende geboren, of men salse wederom uit den
 gilde doen, ende daar en boren sal den Ouderman
 of Raatsheren, of soe wie den selfden aanneemt,
 die niet bequaam en is, ende die die gemeen gilde broe
 ders daar op smayen, ende den selfden die sy Sup
 plianten ingenomen hebben, ende niet bequaam
 en is, Soe sullen die selfde Supplianten daar
 schade by hebben de somme van enen halven sil
 veren Riale, Ende noch so wie in den gilde voer
 genoemt gaet, die sal noch gehouden syn, ende
 geren die Kerck alhier een half pont goeden
 was, ende die bode, die hem den eet opeemt
 een goet paar hantschoen, of anderhalve stuyver
 daar voor, Ende voorts soe wie van den gildebroeders
 buyters Dorps hylicht, onde aldaar blijft woonen
 een jaer, ende na dat jaer en sal hy genen korel meer
 hebben, ende geen giltbroeder meer blyvent, dan weder
 int voornoemde Dorp comen woonen, ende op nieuw
 wederom ingaan, Ende dan noch mede soe ist geacco
deent ende geordineert, dat den Ouderman met syn
 Raatsheren geen hout sullen vercopen, off gheen es
 tremmenten sullen versetten off versellen, off geen Lant
 verhuyren dan op ses jaren, soe als men van outsoelach
 te doen, off sy sullen die resto, off die wincoop daar van
 synde selver betalen, Want men sal dat doen by den
 gemeen gilde ofte giltspraack, ende soe wie dan coopt
 ofte huyrt, die sal also dan van stonden aenburghstellen,

„ ende daar dan cedulaen af gemaacht, ende dierte,
 „ bewaren geren den Ouderman, of soe wie dat gilde
 „ belieft, die daar toe beguaam is, Noch dat den Ou-
 „ derman geen Korels bryten Dorps sende brytencon-
 „ sent der Raatsheeren, of het sy dat so verbaas
 „ waer den gemeen gilde, ende so wie een van den gil-
 „ debroeders een reemt man een Korel op't hooft set in
 „ der tyt, als die gemeen gildebroeders teeren, die sal
 „ verbeuren een halven gouden guldene ten prijsse als
 „ boren, Noch mit contracten ende ordonnantien, dat
 „ niemand, so wanneer die gemeen gilde broeders teeren,
 „ sal gaen sitter eten ende drinoken aandel des Coninks
 „ tafel, ofte den tafel daer naest aen bryten consent
 „ des Oudermans ofte des Raets, ofte hij sal verbeu-
 „ ren een tonne biers ten prijsse als boren, Ende noa-
 „ dat de maalstydt dan geduaan is, so sal men den
 „ Coninck eerlickens't huys brengen na der older gewoon-
 „ ten, ende als dan sal den Coninck aldaar hebben
 „ een tonne biers van alsulx bier, als den gemeen
 „ gildebroeders gedroncken hebben, ende zult sy mit
 „ malcanderen uyt drinoken sonder enigh qualitatii
 „ ofte qualiteyt, of alsulcke penete verbeuren, als
 „ boren genomineert staat, Noch soe wie in den gilde
 „ voorgenoemt een knecht ofte een oyser is, ende daar-
 „ nae een vrouwe trouwt, endie ter kercken leyt, eckt,
 „ ende nae ordonnantien, usantien, van deser lande
 „ van herverts oren, die sal daar schuldich gresen den
 „ gilde eenen emmer biers van die waren, Ende voorts
 „ so wie een ygelick hier bryenkig in wort in eenige pun-
 „ ten, qualiteyt, oft andere qualitatii hier beschreven,
 „ het sy van racht boeten, geen bogew te hebben, geen
 „ korels te bewaren, niet te offeren, off wheten na den Pa-
 „ pegaay eer den Coningh geschoten heeft, off eenige brycken,
 „ die sullen den Ouderman en de Raatsheeren van stonden
 „ aan opleggen ende betalen, off van stonden aansal
 „ men denselven uyt den gilde doen, ende geren hem
 „ een schrap in den cedulae daarrond synde, ende men
 „ sal den selven Deposant nimmer meer wederom niet
 „ aannemers in den gilde voorgenoemt, Ende voorts van
 „ dit endes van al dat daar incomens is 't van pacht

, van lant, van Stofsteden, van aannemers in den
 , gilde, of wat inconsta van geldt of van goet, dat den
 , gilde voorgenoemt jaerlyks incompt, daar sal den Ou.
 , derman mit den Raatsheeren in den tyt reckeninge
 , of doen op ten derden dach naa dat die Papegaay of
 , geschoten is, ende dat voor vier goede arbitraal marners,
 , die welcke de gemeen gilt broederen daartoe settet
 , ende ordineren sullen, die sufficient syn om die ree,
 , keningh te ontfangen, ende 't selfde moeten gilde
 , broederen wesen van desen, Ende op alle qualiteyt,
 , die daar verbeyt worden, gelycken hier voorsz. Aens,
 , daars sal den Ouderman off den Raatsheeren in den
 , tyt op sight toe hebben, ende bekennen die selfde
 , posanteis op wat tydens datmen se berynt, te weten
 , sonder bogen, ofte buspen, ofte korels niet te hebben, off
 , en hebben op den tyt ende stondt, althier vooren ge
 , schreven staat, ende dat helfte sullen sy deposan,
 , ten moet restituieren ten payse sonder exceptii, of
 , te verbeuren alswelcke pena ut supra. Ende 't selfde
 , hier voor beschreven hebben my Oudermannen ende Raats
 , heeren hier voorgenoemt, ende den gemeenen gilde
 , van sinte Aechten gildebroederen in Soest alsoo hier
 , voorschreven staat gemeender hant ende tho samens
 , lieffelyken geordineert, omdat my ende onse nae
 , melingen dat selfde mogen onderholden eendrach
 , telicken, ende dat tot Gods eer en de onser sielen
 , salicheyt, Ende dat is aldus geschiet by ons Oudermannen
 , ende Raatsheeren ende voorts ut supra, Tot enon verconde
 , der waerheit dat dit aldus geschiet ende geordonneert
 , is soc hebben my Oudermannen ende Raatsheeren voorge,
 , neemt desen brief onder besigelt, ende want ick Herman
 , Reigersen, ende Isaack Aertsen, ende Gysbert Steyn,
 , daicksen voorsz. Selfs geen segel gebruyciken, soc hebbe
 , ick Herman voergenoemt gebeden Roetert Jacobspen
 , om voor my te besigelen, ende ick Isaack Aertsen heb
 , gebeden Gerrit Stilhorst, ende ick Gysbert Hendricksen
 , heb gebeden Roetert Antonijspen voor my te besigelen,
 , Dat welcke my Gerrit, Roetert, ende Roetert voergenoemt
 , als gildebroeders geene gedaan hebben door bedo van
 , den depositanten voorgenoemt, ende my Jacob Steyndriek.

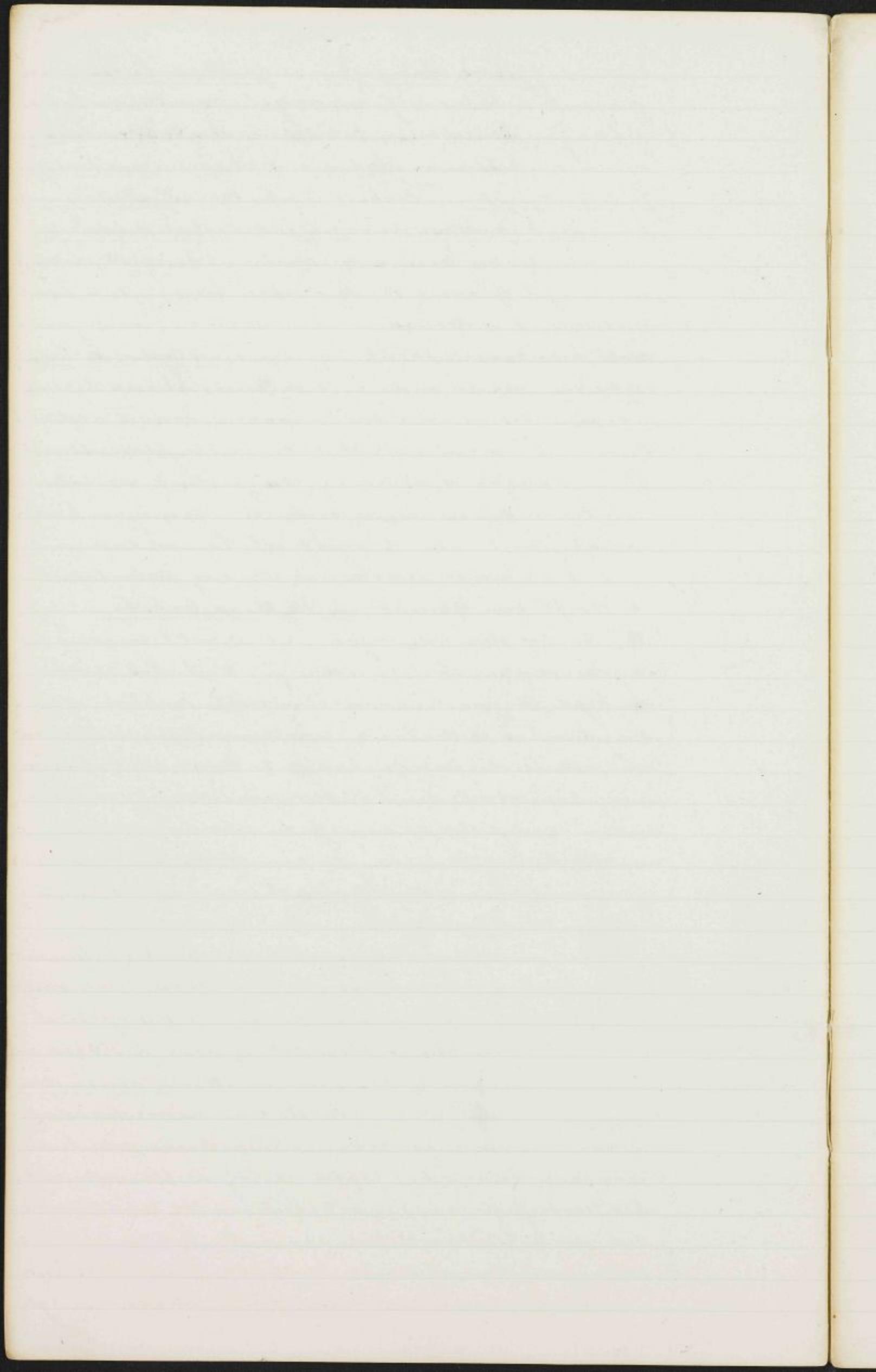
Ber
het
schap
d. I.

150 -

„ desen ende Gysbert Rutgersen, en Gheerbert Aertsjen voor,
 „ genoemt hebben selfs onse segelen aan desen brief
 „ gehangen, Ende noch tot een vestigher memorie
 „ van desen hebben sy Antonis Aertsjen, Dieck Tonisjen,
 „ Jan Rutgersen, Helbert Gysbertsen, Gysbert Gyman-
 „ jen, Lambert Heyndricksen ende Gysbert Heyndricksen
 „ als gildebroederen mede desen brieff besegelt oock mit
 „ onsen segel. Geschieht in den jaare Anno ryffien hon-
 „ dert ende t' sechich, den derden dach des maants junius.
 „ Ende was onderteckent, By my Fionis Gysbertsen Kolff
 „ Notarius scripsi, ende met dertien dubbelo sterten,
 „ duarvan drie sonder segelen waren, ende d' andere
 „ thien met segelen ende stukken van segelen alle in
 „ groenen wasche beneden uythangende. Gecollationeert
 „ dese Copye tegens synen originelen franscynen brieff
 „ onderteckent ende besegelt als boren, ende daar
 „ mede berouwende accorderen, By my Notaris publicq
 „ t' Stooft van Utrecht, J. Uytterwael Not.

II. Hierop dient te volgen wat er, met betrekking tot
 dit onderwerp, geschreven is door Jh: M: A. M. C. van Asch
 van Dijck, in zijn Verhandeling over „De Schut- ofschut-
 tengilden in Nederland”, voorkomende in de Berigten
 van het Historisch Genootschap te Utrecht. Ook dedoor
 hem gebruikte Ordonnantie, waaruit hij eenigezen,
 meden mededeelt, is van 3 juni 1560, doch zyne lezing
 verschilt hier en daar van die van Matthaeus, maar van
 hij, aan het eind van zijn uittractsel, de oorzaak
 mededeelt. Hij schrijft:

Berigten van „ Merkwaardig zijn de bepalingen, die betreffende
 het Hist. Gezel. de schutkleeding voor komen in de ordonnantie van
 schap te Utrecht, 1560 (3 Junij) voor de schutgilden van het dorp Soest
 bl. I. stuk 2. bl., in de provincie Utrecht, omdat zij doen zien, welk ge-
 1560 - 160. „ wigt men aan die kleeding hechtte. In den eersten
 „ Schreef reeds dit stuk voor, dat de oudermannen
 „ de raadslieden laken behoorden aante koopen; het
 „ een jaer rood en wit, het andere jaer blaauw en wit,
 „ het derde jaer groen en wit, bestemd tot het doen maken
 „ der korels van de schutters van de St. Achtingilden nae
 „ ouder gewonten, alsof behoort. (Aant.). Voor Pinksteren
 „ (Aant.). In den eersten. Dat den ouderman in der tyt

„ ende die raetsheeren sullen vooren lakenen,
 „ dat eine jaer roet ende mit, dat ander jaer
 „ blauw ende mit, dat derde jaer roet (N. B. dit zal
 „ wel een schrijf- of drukfout zijn, bedoeld zal wel
 „ zijn groen) ende mit, ende dat selfde maacken
 „ onderder doys (?), nae ouder geroenten, om
 „ elcke gildebroeder daer een korel off te hebben,
 „ alst behoert, ende dat nae ouder geroenten
 „ als boren.

„ moest dit lakenter afhaling voor de schutteren, die daar,
 „ voor $\frac{1}{2}$ Brab. st. betaalden gereed liggen. (Aant.). Niet alleen
 (Aant.), Ende dat sullen den onderman met de raets,

„ heer in dor tyt bestellen, de korels gemaeckt
 „ te zyn voor den Pynsterdach, ende samy daer
 „ dan geen en haelt, die en sal daer gew korel
 „ hebben, ende elcke gildebroeder sal den ouder,
 „ man een halve Brabantse schuster voor een
 „ korel gerew, ende dat tot profyt des gemeen
 „ gilde voornemt.

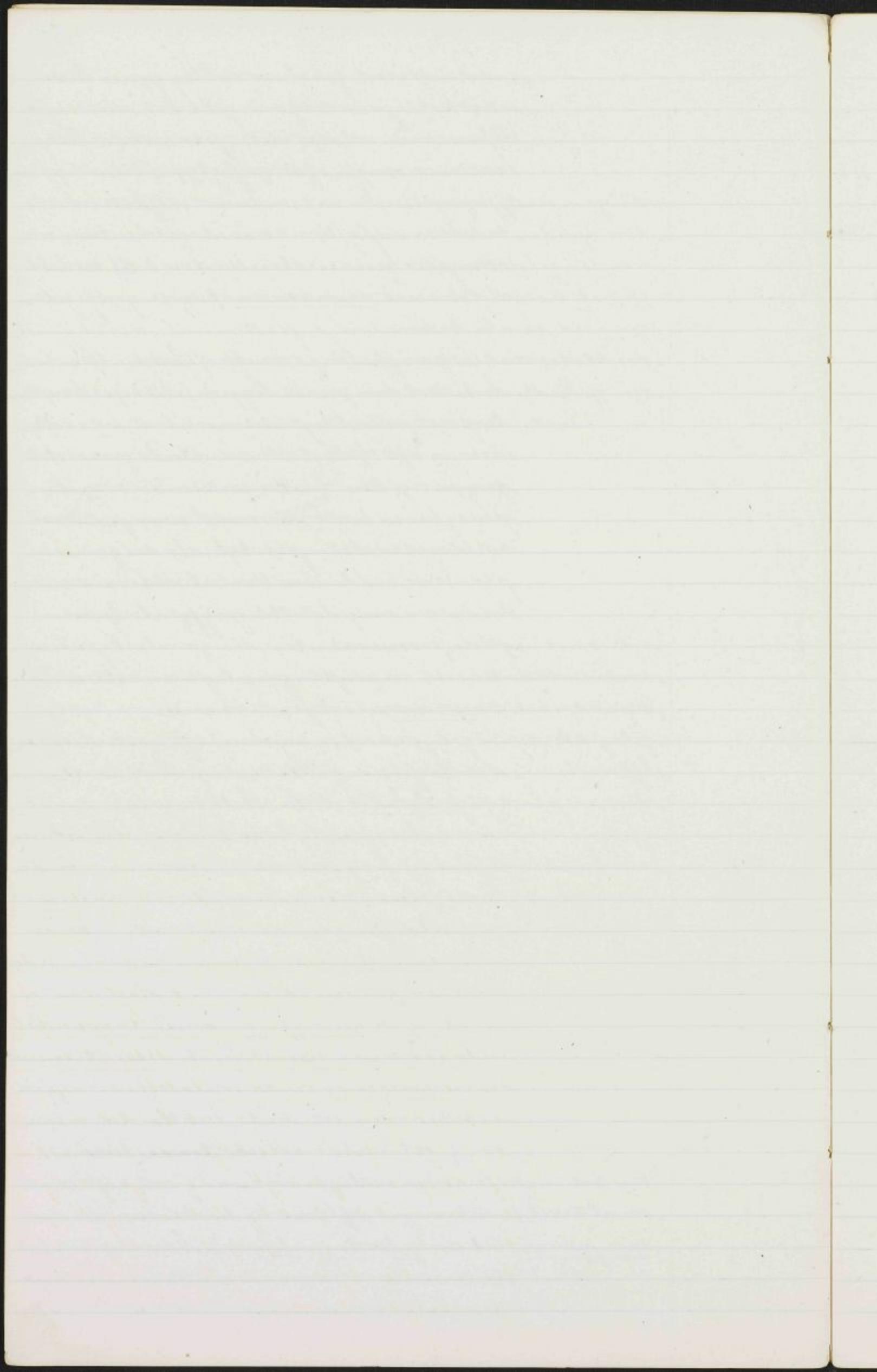
„ werd den schutteren de verpligting opgelegd om met dien
 „ korel op het hoofd het schietfeest en andere plegtige
 „ gelegenheden bij te wonen, maar hun werd ook strenge,
 „ lijk verboden, dit hoofdsien aant te verkopen of te verpan-
 „ den, en gelast dien korel tot St. Aechtendag, waaronop
 „ zij een ander ontringen, te bewaren op verbeurten
 „ eenton bier. (Aant.). In geral de gildebroeder zich bui-
 (Aant.) Ende opten helyck sacramentsdach daernae,

„ zoe zullen die gemeen schuts oock offeren
 „ met haer busjes ende bogen als boren genominat
 „ staet ende mit haer korelen opt hooft hebbende.

„ Ende een yegel. zal zyn korels op houden
 „ ende bewaren tot Sint Aechten dach hoe nyet
 „ te mogen verkoopen, versetten ofte versykeren,
 „ dan bewaren tot Sint Aechten dach toe
 „ voorsz. opt verbeuren een tonne biers.

„ ten het dorp ter woon restigde verloov hij het regt van den
 „ schut korel te ontrangen, of liever hij hield door die daad
 „ ipso jure op, lid der gilde te zyn. (Aant.). Aan niemand buiten

(Aant.) Ende voorts soemie van den gildebroeders blyvens
 „ dorps hylcht ende aldaer blyft woonen een jaer,

ende nae dat jaer en sal hy gien korel
 meer hebben ende geen gilt broeder meer
 blyven, dan weder int voorvoerde dorp
 comen wonen, ende op nyeuw wederom ingaan.

de gemeente moghen de oudermans een korel toezen,
 den, zonder toestemming der raadsheeren, en wanneer
 een dew gildebroeders zich verstoette den schutkorel
 op het hoofd van een reuent man te zetten, bij gele
 genheid van het broederlyk feestmaal, werd hij met
 de boete van $\frac{1}{2}$ goudguld. gestraft. (Aant.) Opmerke,
 (Aant.) Noch doet den ouderman geew korels buytens
 dorps senden buytens consent der raeds-
 heeren, oft hetzy dat soe orbaer waer dew
 gemeen gilde. Ende soe wie een van den
 gilde broeders een reuent man een korel
 opt hoofd seth in den tyt, als die gemeen
 gildebroeders teeren, die sal verbeuren een
 halven gouden guldsteren prijs als boren.

lijk is het, dat deze ordonnantie, die zoorele bepalingen
 omtrent den korel inhoudt, geene de minste mitdag
 maakt van de parure of schut - tabbaard.

(Aant.) De gelegenheid is mij verschafft, om deze orden-
 nantie medegedeeld door Matthaeus in
 "zijn Ies gladii", 332 - 336 te vergelyken met
 een ander afschrift voorkomende in hetree,
 deel pag. 121 - 122 sub № 35 van een onder
 particuliere berusting zijnde verzameling
 handschriften, tentitel voerende: Kele
autentyke stukken en copyen raken verele
adelyke huyzen gelegen int stigt van U.
trecht, mede lymtscheydinge tuschen gel
der landt en de provintie van Utrecht ende
andere Kurieuse stukken. Het boren aange
haalde is genomen uit het laatst vermelde
afschrift, hetwelk alle blyken van nauwken,
rije kopijnening draagt - een vergelyking
daarvan met den text bij Matthaeus zal aan
toonen, hoe weinig men op dien schrijven ver
trouwen kan bij de raadpleging zynen over
spoonkelijke stukken."

R.
Costu
tiën
het g
v. So
nd.,
1903

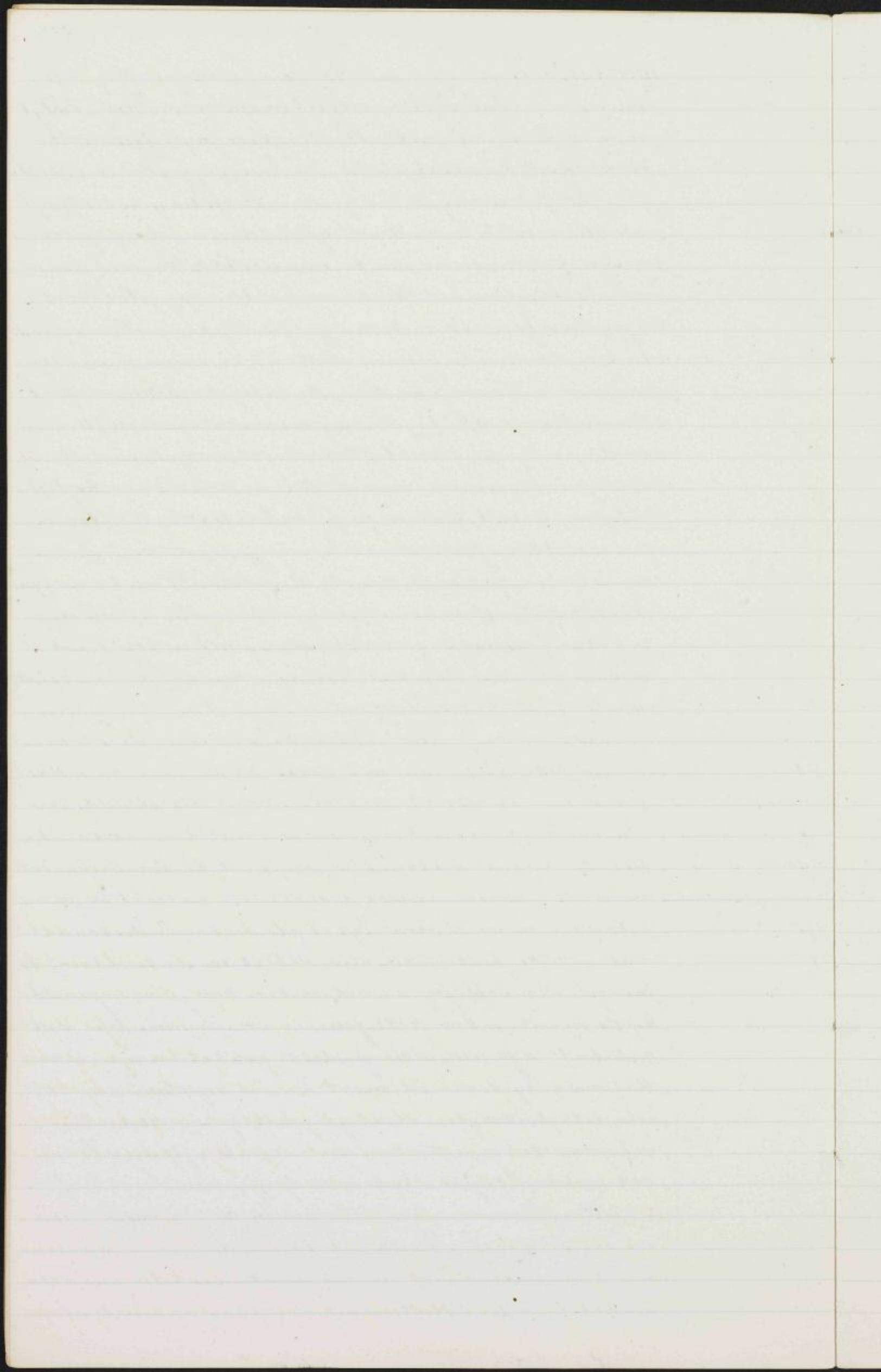
5.

III. Tederder is er, mededeeld door gekeren Gr. in Het Nieuws van den dag van 9 October 1903, een stuk „in het archief der Gemeente Loest”, getiteld „Ordre van't Gilt”, d.d. 9 Decembris 1569. De Burgemeester van Loest, M^r. C. J. W. Loten van Doelenbroek, heeft mij dat stuk met de meeste bereidwilligheid ter inzage gegeven, terens verklarends, dat hem niets bekend was van die mededeeling in het Nieuws van den dag. Het bleek te zijn een gedrukt stuk, gr. 8°, blijkvard een oeraldrukje uit een mij niet bekend werk, en is een opstel van R. Truijn, Th. Agw. In het geheel berat het drie stukken, nl. 1°. Costuymen ende gemaente van den dorpe ende gerechte tot Loest, overgelervet bij Schout ende gerechte van Loest den 22 December 1569.

2°. Ordre van't Gilt, d.d. 9 Decembris 1569. 3°. Ditgijne dye instantien ofte costumen ende gelegentheyden van den dorpe van Loest, dye sy dagelijc observerende zyn, (het St. S. heeft: „observeren zynde”), ende nu bij den gerechte by geschrift gestelt, ende datduer bereel ende seckere misiere van den hertoghe van Alva. Het stuk sub 2° volgt hieronder:

R. Truijn A. Agt. „Ordre van't Gilt. (dit geschrift is van een later hand)

Costumen en Uwa. Anno 1569 den 9 Decembris compareerden voor den tiën van Loest, in v. gerechte van Loest Dirck die Beer, out omtrent 83 het gem. Archief „(jaeren), Ghysbert Wolff, out omtrent 73 jaeren, Jan v. Loest. Nieuws, Millenssen, out omtrent 70 jaeren, Peter Gimanssen, out nd. Dag van 9 Oct. omtrent 70 jaeren, Dirck Gerrijts, out omtrent 60 jaeren, 1903. 2de Blad, blz. Jan Peterss., out omtrent 66 jaeren, Tonis Aerts, out 5. „, omtrent 61 jaeren, Cornelis Albertsen, out omtrent 60 „jaeren, Roeloff Jans., out omtrent 53 jaeren, Jans Hu- „bertsen, out omtrent 52 jaeren, ende Jan Wouters, out „, omtrent 50 jaeren, alle goede tuychbare mannen, res. „, olarende by eedes, in onser handen gedaen nae beho- „ren, ter instantie ende gerechtelijken versneeken „, van den ouderman van dat schuttergilde, alsdat „, dat waerachtig is, dat onse dorpe van Loest heeft een „, schuttergilde van handbogen, ende is geinstytueert „, van den heere van Gaesbeeck langer dan menschenmemo- „, rye gedachten mack, welke schutterys alle jaer's Ma- „, nendaechs nae Pensterdaach die papegay schietend wijn-

„ (Het H. S. heeft: „ sijnde ”), van eenen hogen steyn, ten
 „ waer saeck, dat sulx by oerloghe ende ander duyrentijt
 „ behijndert wordt; ende als die papegay offgeschooten
 „ is, soe gaet den conijnck in eenew erijn(g). (Het H. S. heeft
 „ „ erijn ”) ende kyest een geschiecht ouderman van sijn
 „ naeste maech ende tree raetsluyden, daer den oude
 „ conijnck altoos een van is, omme dat gilde eerlijcken
 „ te administreren. Voorts soe hebbent dyc gildebrueders
 „ heer koerels, ende treecken gelijckelycken mitten conijnck
 „ te karkken, ende offeren aldaer nae oude gewoerten,
 „ ende als die missemayt is, soe gaen die gildebrueders
 „ tsaam in die kerke ende teeren aldaer mittewan,
 „ deren ende synt vrolycken. Noch soe kommen (Het H.
 „ S. heeft: „ trommens ”) dyc gildebrueders oock op Heyligh-
 „ Sacramentsdach ende op Sint Aechtendach altesamen
 „ te kercken, ende hoeren die mysse; ende veel op dese
 „ dagen te karkken nyet kompt, die verbuert een tonne byers
 „ van 12 stuvers tot proffyt van dat gilde. Noch seggen
 „ sy getuygen, dat men op dese dagen hoechtyden (Het
 „ H. S. heeft: „ hoechlycken ”) binnenden doerpe van Soest
 „ ryendt, ende Sint-Aechtendach wordt van den pastoor
 „ verkundicht te ryeren als den Paesdaech ende als mee,
 „ sende patronisse van den dorpe, op welckendach daer
 „ altoos een obseruant monnick mynt die stadt van
 „ Amerisfoort koemt preedijken dat woerdt Goedts.
 „ Voorts seggen sy getuygen, soe veel berroenderwordt
 „ op dese dagen oock nyet ryende nae behoren, die
 „ verbuert oock een tonne byers als boeren. Ende wadt
 „ kuuren ofte boeten, die daer valen op dese dagen, als
 „ die gildebrueders by den anderen sijn, die woerden
 „ by de voornoemden gilde gecorrigent. In kennisje der
 „ waerheit dijt aldus graerachtich geschyct toe sijn, zoe heb-
 „ ben wy, Gerrijt van Itemert, schout van Conincklycke
 „ Majesteyts weegew, Roelert Jacobs. ende Gerbert Aerts,
 „ Schepens tot Soest, oclcs onse segel op spacie van desen
 „ gedrukt. Actum anno ut supra."

IV. Eindelijk moet ook nog in aanmerking genomen worden, de bekendmaking, aangeplakt op verschillende plaatsen in de Gemeente Soest, in een van de laatste maanden van het jaar 1903. Het volgende is een nauwkeurig afschrift

Nee

van

2 de

van den inhoud:

Nieuws v.d. Dag , Bekent maakking. - Het bestuur van het Groot
van 9 Oct. 1903,, Gaeſbeecker Gild maakt bij deze bekent aan al de
2de Blad. Blavz. 5., leden van het grote Gaeſbeecker Gild, dat de teering
„zal plaats hebben op gebruikelijke wijze in het
„Café bij de wed. J. J. Kamerbeek, te Soest, op Maan,
„dag 5 October, Dinsdag 6 October en Woensdag 7 October.

„Da wordt terens verzocht zooveel mogelijk 's morgens
„in de Kerk te zijn, om alzoo gesamelijk te gaan
„naar de plaats waar het Gild zal worden gevierd.

„De nieuwelinge, die in het gild komen, worden
„ook terens verzocht om 's morgens bijtijds te zijn, om
„zich voor trailefe te komen aanmelde, zoodat het Bestuur
„kan zorgen dat voor ieder nieuw lid dinsdag 's mor-
gens een kaars kan worden opgestoken in de Kerk,
„zoodat alles in de beste oede kan geschieden.

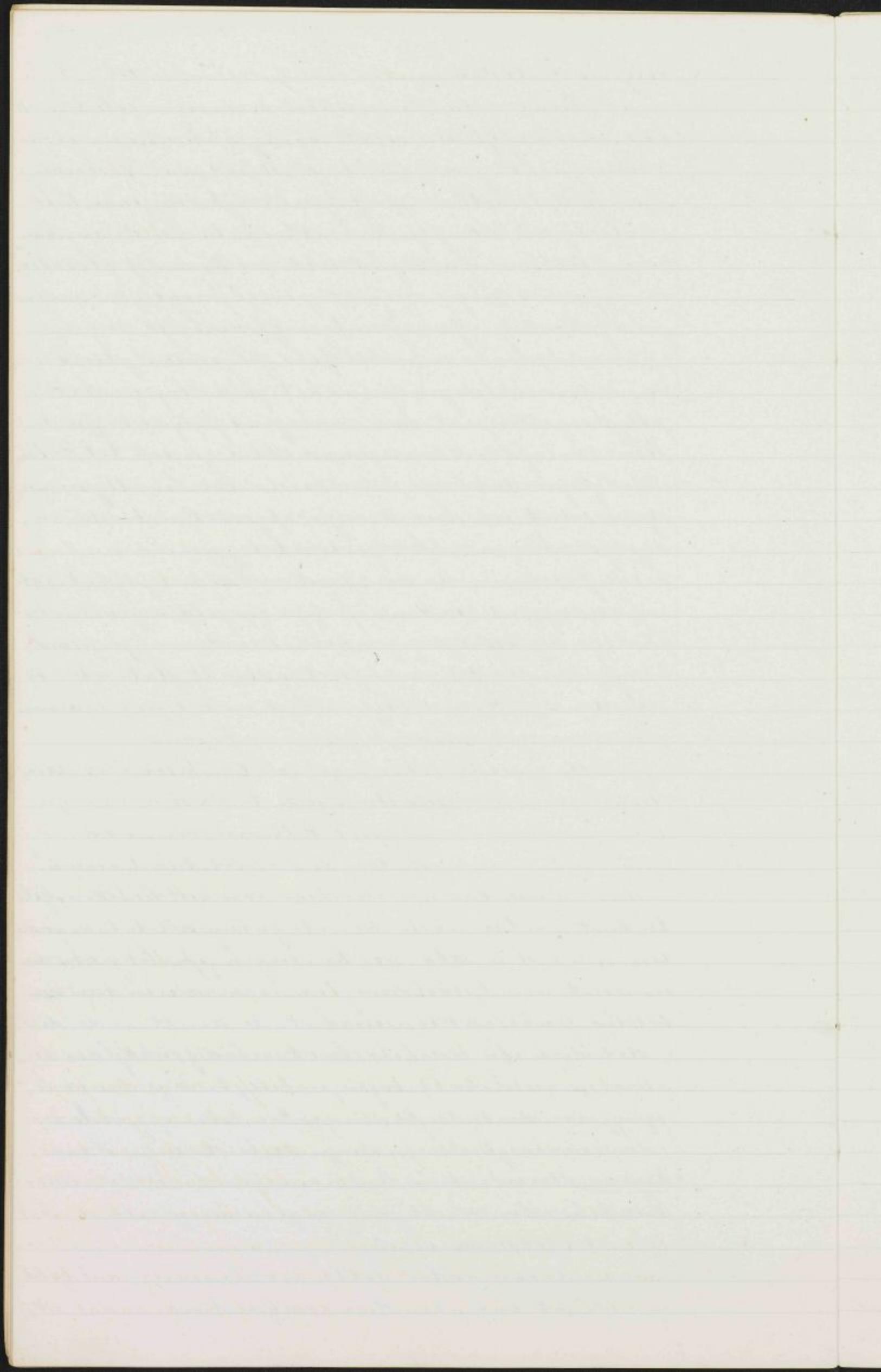
„De leden van de werkende stant, die doordrukke
„of anderszins verhindert zijn en geld wenschen te
„hebben, die kunnen zig aanmelde van af Londag
„20 September tot en met Londag 27 September, bij
„P. van de Bremer Itzv.. Nadien tijt worden niemaa
„meer aangenomen.

„Meer gegoede behoefte zig niet aantemelde, die
„wordt er niet onder berekent.

„Het bestuur voornoemd
„Jan van de Bremer, Onderman."

Dij moeten dus onze kennis van het Schutten-Gild
te Soest, in de eerste plaats putten uit de Ordonnantie
van 3 Juni 1560, welke een herhaling was van
eene oudere die verloren ging, maar die in deze een
weinig verscherpt is, „overmits de werelt ende die
„menschen alle daghen cloecken ende subtylder vor-
„den in qualitaty, ende qualiteyt." Dezenieue le-
zing van de oude Ordonnantie, was opgesteld door
den ouderen Onderman en de beide oude Raads-
heeren, den neuen Onderman en de beide nieuwe
Raadsheeren, en „de gemeen gildebroederen van Sint
„Aechtengilde in Soest."

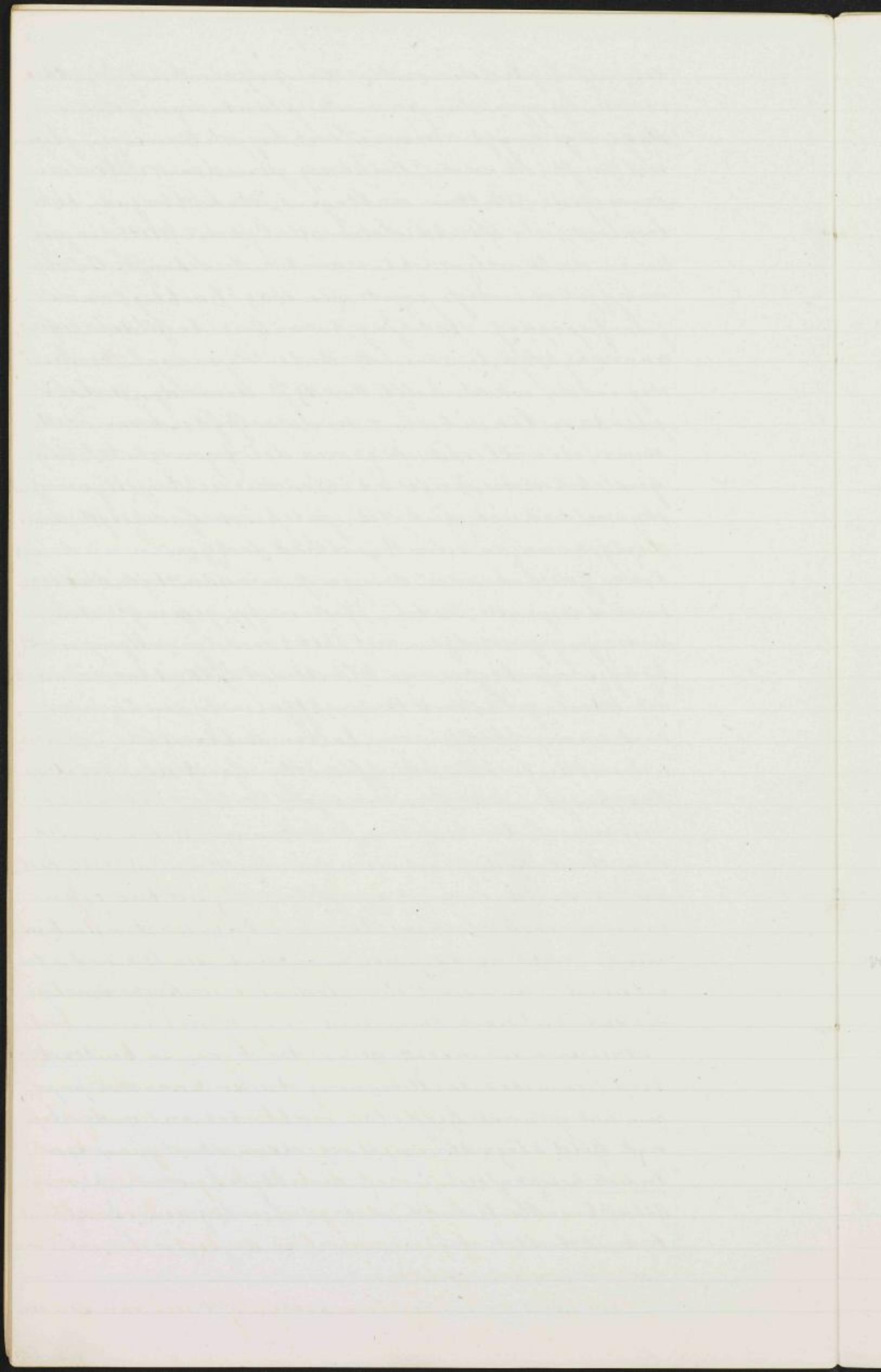
In die Ordonnantie wordt verklaard dat dat Gild
is gesticht door „den Heer van Gaeſbeeck", en dat dit,

volgens de Ordonnantie van 9 December 1569, toen reeds „langer dan menschen memorye” geleden was. Zoo krijgt de overlevering wel eenigen grond, welke Jacob van Gaesbeeck, Heer van Abcoude, Duurstede, Putten en Streyen, die 6 Februari 1660 overleed, als Stichter noemt. Dat die stichting echter in verband zou staan met het in drift doodslaan van zynen eenigen zoon, (in 1629?), acht ik minder geloofwaardig. Heer Jacob van Gaesbeeck was eigenaar en bewoner van het Huis Blijendaal, te Soest, waar dan ook die ongelukkige doodslag zou hebben plaats gehad, en vlak in de nabijheid van dat huis, en wellicht op grond die even ook tot Blijendaal behoorde, heeft het Klooster der Brigittijnen gestaan, dat ook door Heer Jacob van Gaesbeeck, om dezelfde oorzaak, heet gesticht te zijn. En nu dankt het mij veelmeer in den geest van dien tijd, dat de rouwdragende vader, of door zijn eigen geweten, of door zyne geestelijke overheid, daartoe aangespoord, bij zyse van boete, een klooster sticht, dan wel een schutten-gild, dat toch altijd meer eenzaam is van vermaak, dan van boete en berouw.

In allen gerale, Heer Jacob van Gaesbeeck was de Stichter van het Schutten-gild te Soest, dat genoemd werd aan Sint Aechten, (5 Februari), de Patronus van Soest, en dat ook door den Stichter met vele landerijen en eigendommen begiftigd werd, uit welker opbrengst jaarlijks naar de papegaai geschoten, en feestgeriend moest worden. Die landerijen zijn tot heden toe in Soest als „Gilds-land” bekend, en werden van tijd tot tijd publiek verhuurd.

Het doel van het gild was tweeledig; in de eerste plaats, schieten met bogen en busjes naar den papegaay, een houten vogel, die geplaatst was op de top van een hooge stang, (steng, stein, staak); en ten weetde, „teren”, d. i. een maaltijd houden, eten en drinken. Men schoot met stalens bogen en busjes, bij welk laatste woord men, naar mijn geroeien, niet aan muurwapen denken moet, maar een eenvoudig aan bogen, die voorzien waren van een koker, of gleuf, waarin men

den pijl legde, dien men dan megschoot door middel van de gespannen pees. De plaats waar die wedstrijden gehouden werden was hoogst waarschijnlijk een punt, waar de Brinkweg gesneden wordt door de wegen, die, van wat nu de straatweg is, aanloopen op de Grote Helm; dat punt heet nu nog, en ik denk wel sedert eeuwen, "De Schans". In de nabijheid van dat punt was een herberg, waar "De Papegaai" uitging, en waarin de Gildebroeders, waarschijnlijk, ten minste in den aanvang, "teerden". Nog in de eerste helft der 19^e eeuw stond daar een oude lindeboom, die "de gilds-boom" heette, maar die al voor 1847 was doorgegaan, en vervangen werd door eenen ander, die echter, naarmen mij wel eens gezegd heeft, niet juist op dezelfde plaats stond, waar de oude boom had gestaan.

De Gilde-broeders droegen geen ander onder scheidings teeken dan de "korel", (kap, muts), gemaakt van laken, het eerste jaar rood en wit, het tweede jaar blauw en wit, het derde jaar groen en wit. Seder Gilde-broeder moest die Korel, voor Pinksteren, afhalen bij den Ouderman, en daair voor betalen een halven Brabantsche-Stuiver, ten voordeele van het gild. Hij moest die Korel op het hoofd hebben, en ook in de Kerk op het hoofd houden, op den dag van het koningschieten, den tweeden Pinksterdag; en even zoo moest hij, met de korel op het hoofd, en met zynen boog of zyne bus, offeren en in processie loopen, twee aan twee, op den Heiligen Sacramentsdag, (2 Januari), en op Sint Aechtendag, (5 Februari). Hij mocht die Korel niet verkopen, noch verpanden, noch verspelen, of hij verriek in een boete. De Ouderman mocht geene Korel zetten buiten het dorp, dan met toestemming van de Raadsheeren, of van het gansche gild. Ook mocht men, in den tijd als het gild "teerde", eenen vreemden man geene korel op het hoofd zetten, met de bedoeling om hem voor Gildebroeders te laten doorgaan, en in den maaltijd te doen deelen, of men verriek in de boete van eenen halven goudens gulden.

Het gild werd, hoogstwaarschijnlijk wel van den aan-

verantwoord
leest, tot dat
de pinksteren